

Anuška Štambuk

Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu

R. Boškovića bb, HR-21000 Split

astambuk@fesb.hr

HRVATSKE ISTOVRIJEDNICE ENGLLESKIH METAFORA U RJEČNICIMA ELEKTRONIČKOG NAZIVLJA

U procesu konceptualizacije i imenovanja znanstvenog iskustva metafore igraju važnu ulogu povezivanja različitih konceptualnih područja u cilju oblikovanja, razumijevanja i priopćavanja složenih znanstvenih pojmova.

U radu se uspoređuju metaforički modeli dviju strana rječničkih članaka u englesko-hrvatskim rječnicima elektroničkog nazivlja u cilju usporedbe konceptualne organizacije dvaju jezika na toj jezičnoj razini. Raščlanjuju se uzorci paralelnih, ali i divergentnih međujezičnih metaforičkih preslikavanja. Različite konceptualizacije u dva terminološka sustava objašnjavaju se jezičnim, spoznajnim i kulturnim razlikama dviju jezičnih sredina.

1. Uvod

Većina naziva u jeziku struke metaforičkog je podrijetla, bilo da se radi o već uvriježenim (*entrenched*) metaforama latinskog ili grčkog podrijetla (na primjer *elektron*, *elektricitet*, *frekvencija*, *akustika* i sl.) koje su obično prihvaćene u većini svjetskih jezika kao internacionalizmi, ili da se radi o metaforama novijeg podrijetla nastalim u okviru danog jezika struke.

U ovom se radu uspoređuju metaforički modeli elektroničke struke u engleskom i hrvatskom jeziku na temelju baza podataka dvaju englesko-hrvatskih i hrvatsko-engleskih rječnika elektroničkog nazivlja (Štambuk at al. 1991, 2000).

Istraživanje se temelji na kognitivnoj lingvističkoj perspektivi koja za razliku od strogo autonomnog gledanja na jezičnu strukturu, tj. od perspektive u kojoj je jezik u službi konstruiranja i priopćavanja značenja, dodjeljuje jezikoslovcu ulogu otkrivanja procesa spoznaje i društvene komunikacije te njihovo povezivanje s jezičnim manifestacijama (usp. Fauconnier 1999:96). To

se postiže proučavanjem i predočavanjem spoznajnih procesa koji leže iza i iznad jezika, te koje jezik odražava. Sve se temelji na dinamici jezične uporabe i prihvaćanju činjenice da jezični sustav nije ni statičan ni jasno razgraničen. I dok se s jedne strane lingvistika obogaćuje dostignućima znanosti poput psihologije, umjetne inteligencije i filozofije, s druge strane danas uviđamo da se pojmovi poput metonimije, mentalnih prostora (*mental spaces*), dinamike sile (*force dynamics*) ili konceptualne integracije, koji su prije primjenjivani uglavnom u lingvistici, danas mogu primijeniti na spoznaju općenito.

U skladu s Fauconnierovom teorijom o mentalnim prostorima, danas se proces stvaranja značenja često sagledava u okviru procesa stapanja (*blending*), tj. konceptualne integracije elemenata iz različitih područja. Fauconnier tumači konceptualnu integraciju kao »široko primjenjivu spoznajnu operaciju kojom se dva ulazna prostora sparuju djelomičnim međuprostornim preslikavanjem i selektivno se projiciraju u treći, integrirani prostor. Preslikavanja među prostorima temelje se na zajedničkoj shematskoj strukturi ulaznih područja ili razvijaju dodatnu zajedničku shematsku strukturu. Ta se zajednička struktura nalazi i elaborira u četvrtom, generičkom prostoru, ... čineći tako konceptualnu integracijsku mrežu« (1999:102–103).

Procesom stapanja danas se objašnjavaju ne samo pojave u jeziku, nego i u znanosti, umjetnosti i slično; taj proces možemo promatrati u izoliranim svakodnevnim razmišljanjima i djelovanjima ili u općim univerzalnim pojavama.

Velik broj pojmova koje smatramo temeljnim u svakodnevnom životu rezultat su kreativnih konceptualnih stapanja koja su se ponekad odvijala tijekom brojnih stoljeća. Jedan je od primjera konceptualne integracije stapanje područja vremena i prostora, koje je opsežno opisano u spoznajnoj literaturi. U jednom od novijih radova Fauconnier govori o Vremenu, Novcu i Brojevima analizirajući neke od složenih uzastopnih stapanja koja su vodila nastanku satova, novčanica i racionalnih brojeva (2001:252).

Satovi su tako materijalni prikaz konceptualne integracije beskonačnog vremena i uređene, samo naizgled očigledne podjele u cikličku mrežu dana, sati, minuta itd.

Na sličan se način složeni procesi sukcesivnih konceptualnih stapanja očituju u integraciji postupka izmjene dobara s materijalnim predmetima u vidu novčanica, dok racionalni brojevi nastaju stapanjem mentalnog prostora brojenja brojeva s mentalnim prostorom proporcija, omogućujući tako složena matematička istraživanja.

Iako naizgled sasvim obična i ugrađena u našu svakodnevnicu, ta konceptualna stapanja znanstvenih otkrića s njihovim praktičnim primjenama u svakodnevnom životu rezultat su složenih spoznajnih i kulturnih dostignuća za čiji su razvitak bila potrebna stoljeća.

Međutim, početna motivacija proučavanja procesa konceptualnog stapanja, kao što se može zaključiti iz Fauconnierovih i Turnerovih prijašnjih tu-

mačenja (1995, 1996), bila je u službi razvijanja teorije metafora u kojoj se s tumačenja s pomoću modela dvaju područja (izvora i cilja) prešlo na model s gore opisana četiri područja, odnosno *prostora*, radi postizanja bogatijih spoznajnih shema. Tako nastale konceptualne integracijske mreže mogu se dalje međusobno razlikovati po načinu nastanka (one mogu biti jednostrane, tj. temeljiti konceptualni okvir na jednom ulaznom području ili dvostrane, ako se integracijska mreža projicira iz oba ulazna područja), zatim po većoj ili manjoj sličnosti ulaznih područja, te drugim faktorima. Fauconnier daje primjer *računalnog virusa* kao stapanja biološkog i računalnog ulaznog područja.

Metafore nastaju kao posljedica jednog od osnovnih spoznajnih i jezičnih zakona, a to je ekonomičnost. U skladu s tim se mentalne i jezične strukture grade spoznajnim procesom povezivanja ranijeg znanja sa strukturom koja se upravo stvara, tj. preslikavanjem poznatog znanja na novo, prije nepoznato znanje. Jedna od osnovnih pretpostavki kognitivne lingvistike jest da se metaforama gradi značenje od temeljnih do najsloženijih i najkreativnijih razina.

Metafore u engleskom elektroničkom leksiku pretežno nastaju procesom reifikacije, tj. konceptualizacije apstraktnih pojmova s pomoću konkretnih pojmova (usp. Štambuk 2001). Međutim, pored bliskih analogija, poput onih koje nastaju na temelju sličnosti fizičkog izgleda, u tom ćemo procesu naići i na složena i neočekivana međusobna stapanja.

Zgodan je primjer naziv za jednu od novijih telekomunikacijskih tehnologija, nastale u okviru jedne švedske tvrtke, tehnologije *Bluetooth*. Nova tehnologija koja se konceptualizira i imenuje nudi jednostavno rješenje: umjesto kabelima, bežičnom se globalnom radiovezom međusobno povezuju sva telekomunikacijska sredstva poput prenosivih računala, pokretnih telefona i drugih telekomunikacijskih uređaja za prijenos podataka i govora, a svi oni zajedno povezuju se sa svijetom interneta. Bluetooth je pak bio danski vikinški kralj koji je u desetom stoljeću uspio pokrstiti i ujediniti Dansku i Norvešku. Konceptualna se integracija u tom slučaju, dakle, temelji na zajedničkom svojstvu *ujedinjenja*, te upućuje na ideju o ujedinjavanju globalnih telekomunikacija u jedno jedinstveno *kraljevstvo*. Već u samom nastanku naziva došlo je do novog *preslikavanja*, odnosno prijevoda stvarnog kraljeva imena, *Blatand*, u njegovu englesku verziju, namijenjenu, kao i sama tehnologija, širem krugu korisnika.

Budući da elektroničko nazivlje, koje je velikim dijelom metaforičkog podrijetla, dolazi u hrvatski jezik pretežno iz tehnološki razvijenijih zemalja koje upotrebljavaju engleski jezik, postavlja se pitanje stvaranja istovrijednih naziva za složene metaforičke konceptualizacije poput *Bluetooth*. Na koji se način konceptualna integracija ostvaruje u hrvatskom nazivlju?

2. Usporedba engleskih i hrvatskih metaforičkih modela

Primarnom se tvorbom englesko elektroničko nazivlje svakodnevno obojačuje brojnim metaforičkim nazivima kojima se imenuju novi znanstveni ili

tehnoški pojmovi. Većina se tih naziva relativno lako prihvaća u literaturi i u svakodnevnoj uporabi. Međutim, njihovo prihvaćanje u drugim jezicima, procesom tzv. *sekundarne tvorbe*, nije uvijek linearno te se očituje složenim međujezičnim uzorcima.

2.1. Paralelna preslikavanja

Usporedimo li dvije strane rječničkih članaka navedenih englesko-hrvatskih elektroničkih rječnika, ustanovit ćemo da postoji znatan broj paralelnih preslikavanja u dva jezika, na primjer:

wave – val; *field* – polje; *access* – pristup; *aging* – starenje; *bond* – veza, spoj; *avalanche* – lavina; *branch* – grana; *bridge* – most; *brush* – četkica; *burst* – prasak; *delay* – zadržka, kašnjenje; *envelope* – ovojnica; *extinction* – gašenje; *mouse* – miš; *node* – čvor, čvorište; *noise* – šum; *pruning* – podrezivanje; *quenching* – gušenje, prigušivanje; *query* – upit, pitanje; *reception* – prijam, primanje; *recovery* – oporavak, obnavljanje; *ripple* – mreškanje, valovitost; *saturation* – zasićenost; *scattering* – raspršenje; *shield* – oklop, štitnik; *sink* – odvodnik; *firewall* – vatrozid; *waveguide* – valovod.

Neke se metaforičke konceptualizacije ostvaruju dvočlanim nazivima, od kojih dio ima genitivnu konstrukciju:

child node – čvor potomka; *impurity atom* – atom primjese, atom nečistoće; *wave tail* – rep vala.

Međutim, u većini dvočlanih naziva u hrvatskom nalazimo pridjevnju konstrukciju, u odnosu na imeničku ili pridjevnju konstrukciju na engleskoj strani:

cage antenna – kavezna antena; *eddy current* – vrtložna struja; *fishbone antenna* – ribljokosna antena; *peak load* – vršno opterećenje; *acoustic shadow* – zvučna sjena; *dead time* – mrtvo vrijeme (ali i vrijeme čekanja); *dead band* – mrtvi pojas; *pink noise* – ružičasti šum; *white noise* – bijeli šum; *smart terminal* – pametni terminal.

U ovoj ćemo skupini navesti i neke pridjeve na *-ast*, iako oni imaju značenje 'poput nečega', čime se dio metaforičnosti gubi:

butterfly capacitor – leptirasti kondenzator; *honeycomb coil* – saćasta zavojnica; *ladder attenuator* – ljestvoičasti prigušnik; *ridged waveguide* – grebenasti valovod.

2.1.1. Paralelna preslikavanja s objasnidbenim dodatkom

Međutim, uz navedene metaforičke nazive, koji pretežno odražavaju istu shemu preslikavanja značenja kao i engleski, hrvatski često upotrebljava dodatnu riječ, riječi, ili objašnjenje, koji imaju funkciju povezivanja metafore uz dano znanstveno područje. Prenesena u drugi jezik, metafora očigledno

gubi dio svoje integracijske snage i ne pruža dovoljno moćni mehanizam konceptualnog stapanja te joj trebaju dodatne riječi koje objašnjavaju njezinu vezu uz određeno područje.

a. Navedene se objasnidbene riječi često daju u zgradama, tvoreći tako svojevrsne dvočlane ili višečlane nazive. Ti se nazivi javljaju pretežno u obliku:

i. genitivne konstrukcije:

anchor – sidro (podataka); *backbone* – okosnica (mreže); *bump* – ispupčenje (impulsa); *bundle* – snop (vlakana); *carrier* – nosilac naboja; *export* – izvoz podataka; *fairness* – pravednost (mreže); *knee* – koljeno (krivulje); *loop* – petlja (strujnog kruga); *net* – mreža (komunikacijskih stanica); *queue* – red (čekanja); *root* – korijen stabla; *shell* – ljuska atoma; *stack* – stog (podataka); *threshold* – prag osjetljivosti.

ii. pridjevne konstrukcije:

boot – priključna kapica; *band* – (frekventijski) pojas; *circuit* – strujni krug; *core* – magnetska jezgra; *page* – memorijska stranica; *frame* – vremenski okvir; *gun* – elektronski top; *hiss* – piskavi šum.

iii. ili drukčijeg objašnjenja:

bend – zavoj (u valovodu); *hole* – šupljina, nosilac pozitivnog naboja; *jump* – skok u računalnom programu; *node* – čvorište (u mreži).

b. U nekim pak primjerima hrvatski pridjev preuzima značenje engleske imeničke metafore, te s konceptualno najbližom imenicom čini dvočlani naziv:

carrier – nosivi val; *sawtooth* – pilasti valni oblik; *parent* – roditeljski čvor; *whistle* – zviždeći šum.

2.2. Nemetafore (objašnjenja) na hrvatskoj strani

U odnosu na engleske metafore na hrvatskoj strani često nalazimo nemetaforička objašnjenja dane pojave bilo jednom riječju:

hash – smetnje; *abort* – prekid; *jacket* – obloga; *creepage* – razlijevanje; *paging* – dojavljivanje;

ili višečlanim nazivom, odnosno kratkim objašnjenjem kakvo često nalazimo u terminološkim rječnicima:

a. u odnosu na jednočlane engleske nazive:

babble – šum ukupnoga preslušavanja; *blooming* – povećanje jakosti signala; *catwhisker* – kontaktna opruga; *chain* – skup slijednih operacija; *clock* – davač ritma; *chopping* – prekidanje signala; *gate* – upravljačka elektroda; *grass* – radarske smetnje (nalik travi); *lockout* – onemogućivanje veze; *nesting* – uglavljivanje (potprograma u program); *pigtail* – spojnik, kratki savitljivi vodič; *ramp* – linearni porast (signala); *slave* – nesamostalni uređaj; *swap*

ping – privremena pohrana; *wafer* – poluvodička pločica.

Toj skupini pripadaju i složenice s *-ware*, nastale u odnosu na *hardware* – željeznariju, metaforu koja se očigledno ne uklapa u hrvatski jezični sustav, pa imamo sljedeće, prilično nespretne i duge prijevode:

hardware – računalna oprema, sklopovlje; *software* – programska oprema;
firmware – programska oprema u sklopovskoj izvedbi; *freeware* – besplatna programska oprema; *groupware* – programska podrška skupnog rada.

b. u odnosu na dvočlane engleske nazive:

ceiling voltage – gornja granica napona; *host computer* – glavno računalo;
time slicing – raspodjela vremena; *native mode* – normalni način rada;
push–pull currents – simetrične struje; *skin depth* – dubina prodiranja (struje u vodič).

2.3. Engleska nemetajfora – hrvatska metajfora

Iako rijetki, postoje i obrnuti primjeri, tj. rječnički članci u kojima engleskoj nemetajfori odgovara hrvatska metajfora:

unechoic room – gluha komora; *quadrature (reactive) component* – jalova sastavnica.

2.4. Divergentna metajforička preslikavanja u engleskom i hrvatskom jeziku

Postoje brojni primjeri zanimljive divergencije metajforičke strukture na engleskoj i hrvatskoj strani rječničkog članka.

a. Hrvatski upotrebljava dio gdje engleski ima cjelinu:

Mogli bismo reći da je u sljedećim primjerima hrvatska metajfora u metonimijskom odnosu na englesku, izvornu metajforu, budući da hrvatska metajfora upotrebljava dio u odnosu na konceptualnu cjelinu na engleskoj strani:

mesh – očica mreže; *gate* – zasun; *pin* – ušica.

b. Potpuno različite metajfore u dva jezika

U izvjesnom broju rječničkih članaka na engleskoj i hrvatskoj strani naći ćemo potpuno različite metajfore. Oba jezika, dakle, upotrebljavaju metajforu za opis konceptualne kategorije, međutim svaki jezik upotrebljava različitu metajforu:

lobe – latica; *beat* – treptaj; *chatter* – treperenje; *reed* – listić; *leakage* – rasipanje; *jumper* – mostić; *step* – skok; *tap* – odvojak;
stray current – struja rasipanja;

ili tvorenicu temeljenu na metajfori:

bus – *sabirnica*; *gateway* – *pristupnik*; *interface* – *sučelje*.

U procesu konceptualne integracije jedno od ulaznih područja zajedničko je u navedenim nazivima, međutim što se tiče drugog ulaznog područja, svaki jezik poseže za drugim rješenjem. Postavlja se sada pitanje – mijenja li to shematsku strukturu konačne konceptualizacije? Kako razlika u predodžbi *ušne resice (lobe)* i *latice* u značenju ‘područja zračenja antene’ utječe na konceptualni sadržaj navedenih naziva?

Pogledajmo što različiti ulazi donose u konačnu metaforičku shemu. Podsjetimo se da je preslikavanje među mentalnim prostorima selektivno, tj. obuhvaća samo dio konceptualnog sadržaja ulaznog elementa. Iako različite, navedene metafore obično nastaju preslikavanjem istog svojstva ulaznog područja: na primjer, u leksemima *lobe* i *latice* to je svojstvo posebnog sročolikog oblika, a u leksemima *jumper* i *mostić* to je svojstvo povezivanja. Možemo dakle reći da navedene metafore imaju uglavnom isto konceptualno značenje.

Međutim, u nekim od navedenih primjera postoji i razlika među svojstvima ulaznih područja koje navedena metafora preslikava. Na primjer leksemi *bus* i na metafori temeljena tvorenica *sabirnica* oba preslikavaju svojstvo prikupljanja (podataka), no ‘autobus’ (*bus*) uključuje i svojstvo prenošenja, što hrvatski leksem *sabirnica* ne obuhvaća, čime se dovodi u pitanje njihova potpuna konceptualna istovjetnost. Osim toga, sve se navedene metafore međusobno razlikuju u svom asocijativnom značenju, te sve to neminovno utječe na našu konačnu predodžbu danog znanstvenog koncepta (Štambuk 1999).

3. Zaključak

Možemo dakle zaključiti da na suprotnim stranama rječničkih članaka u ispitivanoj bazi podataka nalazimo složenu strukturu metaforičkih uzoraka. Znatan je broj metaforičkih leksema s istovjetnim preslikavanjem, ali još je više onih koji u hrvatskom jeziku, gdje pretežno nastaju u sekundarnoj tvorbi, za stvaranje potpune konceptualne sheme trebaju pomoć dodatnih, objasnidbenih riječi koje upućuju na najbliži pojam. Posebno je zanimljiv uzorak u kojemu se značenje engleske imeničke metafore izražava hrvatskim pridjevom koji se uz konceptualno područje povezuje čineći dvočlani naziv sa značenjski najbližom imenicom. Prihvaća se dakle metafora iz primarne tvorbe, međutim ona nije dovoljno snažna za aktiviranje spoznajnih veza u danom znanstvenom području, te se za ostvarivanje potpune konceptualne integracije oslanja na dodatne konceptualne i leksičke elemente.

Od jezika struke obično se očekuje preciznost, jednoznačnost i konceptualna univerzalnost te kao rezultat toga, jednostavna mogućnost međujezičnog transfera. Postavlja se pitanje zašto to ni u tom jezičnom segmentu nije moguće ostvariti.

Tragajući za razlozima razlika u uporabi metaforičkih naziva u engleskom i hrvatskom računalnom nazivlju, Milica Mihaljević i Ljiljana Šarić (1996) za-

ključku pružaju sljedeće objašnjenje:

Hrvatsko se računalno nazivlje tek izgrađuje pa i one metafore koje se u njemu pojavljuju često zvuče čudno i neprihvatljivo. Stoga mnogim engleskim metaforičkim nazivima u hrvatskom odgovaraju nemetaforički nazivi. To se posebno odnosi na predodžbene metafore koje se u hrvatskom znanstvenom nazivlju teže prihvaćaju. Konvencionalne se metafore češće prenose i u hrvatsko nazivlje od predodžbenih. Predodžbene metafore, osobito trenutne metafore, izazivaju bojazan od čudnoga (ili smiješnoga) prizvuka, dok su konvencionalne metafore duboko ukorijenjene u opće iskustvo pa se njihovo prenošenje prirodno nameće. (1996:448)

Taj zaključak smatram upitnim, no prije nego navedem razloge mog neslaganja s navedenim tvrdnjama, potrebno je kratko objasniti razliku između *predodžbenih* metafora (ja ću ih nazvati *slikovnicima*) i konvencionalnih metafora. Za razliku od metafora kojima se jedno konceptualno područje preslikava na drugo preslikavanjem više konceptata iz izvornog područja na više odgovarajućih konceptata u ciljnom području¹, slikovne metafore (*image metaphors*) Lakoff opisuje kao jednostruke² (*one-shot*) metafore koje preslikavaju samo jednu sliku na drugu sliku.³ Slikovne metafore Lakoff ilustrira (1996:229–230) primjerima iz poezije, poput Bretonova stiha:

My wife ... whose waist is an hourglass. (Moja draga ... čiji je struk pješčani sat.)

ili stihom iz pjesme Indijanaca Navaho:

My horse with a mane made of short rainbows. (Konj moj s grivom od kratkih duga.)

M. Mihaljević i Lj. Šarić polaze od pretpostavke da se ono što Lakoff naziva *image metaphors* može primijeniti na leksičku kreativnost metaforičkih naziva. Prihvatimo li tu pretpostavku, treba reći kako nije uvijek moguće u leksičkim

---

¹ M. Mihaljević i Lj. Šarić to nazivaju *konvencionalnim* metaforama (1996:441): »Konvencionalnoj je metafori svojstveno ontološko i epistemološko preslikavanje između konceptualnih domena (Lakoff & Turner 1992:92–94), pri kojem opća konceptualizacija jedne domene preko druge izaziva brojne različite lingvističke izraze. Predodžbena metafora samo preslikava pojedinačnu predodžbu na koju drugu pojedinačnu predodžbu.«

² M. Mihaljević i Lj. Šarić nazivaju ih *trenutnim* metaforama.

³ »There are kinds of metaphors that function to map one conventional mental image onto another. These contrast with the metaphors I have discussed so far, each of which maps one conceptual domain onto another, often with many concepts in the source domain mapped onto many corresponding concepts in the target domain. Image metaphors, by contrast, are 'one-shot' metaphors: they map only one image onto one other image.« (Lakoff 1996:229).

tvorenicama metaforičkog podrijetla do kraja razgraničiti slikovne (*predodžbene*) metafore od *konvencionalnih*, jer za razliku od poetskih metafora, za metaforičke tvorenice u leksemima jezika struke nikad ne možemo znati hoće li ostati jednostrukima, tj. jednokratnima, ili će, kao živo jezično tkivo, uroditi čitavim nizom preslikavanja među konceptualnim područjima. Navedimo na primjer naziv *current* – *struja*, oko kojega su, preslikavanjem modela struje vode na električnu struju, s vremenom nastali leksemi poput *current flow* – *protok struje*, *current source* – *izvor struje*, *current drain* – *odvod struje*, *leakage current* – *struja otjecanja*, *ripple current* – *struja mrežkanja* (usp. Štambuk 1999:267). Treba li sada zaključiti da će hrvatski jezik teže prihvatiti leksem *current* sam za sebe od preslika cjelokupnog (do sada nastalog) modela? Naprotiv, iskustvo je pokazalo da će svaki od leksema unutar određenog modela odvojeno proći kroz postupak transfera u drugi jezik, te će biti prihvaćen ili ne, neovisno o procesu njegova nastanka. Isto se može primijeniti i na primjere koje M. Mihaljević i Lj. Šarić navode u svom članku u okviru sklopa metafora o računalu kao o bolesnoj osobi, gdje je leksem *virus* prihvaćen u hrvatskom nazivlju, dok se *dijagnoza* rjeđe upotrebljava, a engleski leksem *clinic*, kako i same autorice navode, nema metaforičke istovrijednice u hrvatskom računalnom nazivlju.

S druge strane, mislim da obilje primjera navedenih u ovom radu (2.1. i 2.1.1.) svjedoči o brojnim metaforičkim nazivima koji su iz engleskog prihvaćeni u hrvatskom nazivlju, iako bi se po tumačenju M. Mihaljević i Lj. Šarić mogli smatrati *predodžbenim*, odnosno *trenutnim* metaforama, dakle onima koje se teže prihvaćaju.

Govoreći dakle o međujezičnom transferu možemo jedino govoriti o različitim vidovima prihvaćanja iste metafore u dvjema jezičnim sredinama, što se i pokušalo pokazati u ovom radu.

A što se tiče razilaženja među uzorcima metaforičke tvorbe u dva jezika, treba imati na umu da riječi poput *polje*, *val*, *prag*, *vrata* i slično, koje se često upotrebljavaju u elektroničkom nazivlju, stječu svoje puno značenje tek u odnosu na složene spoznajne mreže u našem mentalnom leksikonu. A organizacija tih mreža i aktiviranje veza među njima usko je povezana s jezičnom i kulturnom organizacijom danog mentalnog konteksta. Dakle i na jezik struke možemo primijeniti tvrdnju da

pojmove usvajamo poglavito putem iskustva i kulturnog okruženja u kojem živimo i to u najvećem broju slučajeva pomoću tipičnih obrazaca duboko ukorijenjenih u kulturi u kojoj živimo (Žic Fuchs 1991: :29–30).

Taylor to vidi na sljedeći način:

Budući da, s jedne strane, možemo pretpostaviti kako su neka iskustva zajednička svim normalnim ljudskim bićima, dok su druga u velikoj mjeri uvjetovana kulturom i okruženjem, ne iznenađuju nas znatne

međujezične sličnosti u metaforičkim izrazima, upravo kao ni međujezične razlike. (1995:141)

Tomu bismo mogli pridodati i razlike među strukturnim osobinama dvaju jezika. Dok engleski, na primjer, relativno jednostavno stvara metaforičke slike znanstvenih pojmova nizanjem metafora u nazivima poput *flyback ghost*, *leapfrog test program*, hrvatski nema na raspolaganju ista jezična sredstva, pa se služi drugim (obično složenijim) postupcima, zaobilazeći metaforu, te u odnosu na navedene nazive umjesto *duha koji leti natrag* i *ispitnog programa žabljeg skoka*, na hrvatskoj strani imamo lekseme (objašnjenja) *povratna višestruka slika*, *program za ispitivanje na preskok*.

Stoga, dok se u jednoj jezičnoj sredini prirodno prihvaća konceptualna integracija pojmova iz znatno udaljenih spoznajnih područja, kao u nazivima *angel echo*, *monkey chatter* ili *noise killer*, u drugom jeziku, zbog spoznajnih, kulturnih ili jezičnih razlika među dvjema jezičnim sredinama takve integracije nisu prihvatljive te se konceptualizacija i imenovanje ostvaruje s pomoću drugih sredstava: *angel echo* – *lažni povratni signal*; *monkey chatter* – *zvučne smetnje sa susjednog kanala*; *noise killer* – *prigušnik šuma*.

Razlike u konceptualizaciji među jezicima posebno dolaze do izražaja u uporabi različitih metafora u dva jezika, od kojih svaka ostvaruje konceptualnu integraciju različitim postupcima stapanja: *lobe* – *latica (dijagrama zračenja antene)*; *elbow* – *koljeno (valovoda)*.

Dakle, iako se obično smatra da je znanje u okviru određenog područja znatnosti i tehnologije globalno i zajedničko, činjenica je da nam ono ipak postaje dostupno tek kroz prizmu našeg mentalnog i jezičnog sustava koji neminovno sudjeluju u njegovom konačnom oblikovanju te utječu na proces njegovog prihvaćanja u određenoj jezičnoj zajednici kao i na njegov daljnji razvitak.

Literatura

- Fauconnier, Gilles. 2001. Successive Blends in Material Culture and Scientific Discovery. *7th International Cognitive Linguistics Conference*. Santa Barbara : University of California. 252.
- Fauconnier, Gilles. 1999. Methods and generalizations. U: Janssen, Theo, G. Redeker (ed.) *Cognitive Linguistics: Foundations, Scope, and Methodology*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter. 95–127.
- Fauconnier, Gilles, Mark Turner. 1996. Blending as a central process of grammar. U knj. Adele Goldberg (ed.) *Conceptual Structure, Discourse, and Language*. Stanford : Center for the Study of Language and Information. 113–130.
- Janssen, Theo, Gisele Redeker (eds.) 1999. *Cognitive Linguistics: Foundations, Scope, and Methodology*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter.
- Lakoff, George. 1996 (1993). The Contemporary theory of metaphor. U knj. Andrew Ortony (ed.) *Metaphor and Thought*. Cambridge : Cambridge Uni-

- versity Press. 202–251.
- Mihaljević, Milica, Ljiljana Šarić. 1996. Metaforizacija kao terminološki postupak u engleskom i hrvatskom. *Suvremena lingvistika* 41–42:1–2, 437–449.
- Štambuk, Anuška. 1998. Tenets of Cognitive Linguistics as a Framework for Terminology Research. *Papers and Studies in Contrastive Linguistics* (Adam Mickiewicz University Poznań) 34, 233–243.
- Štambuk, Anuška. 1999. Metaphor in the language of science. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* XLIV, Zagreb, 263–273.
- Štambuk, Anuška. 2001. Uloga spoznajnih veza u imenovanju novih pojmova. U knj. *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*. Opatija : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. U tisku.
- Taylor, John R. 1995 (1989). *Linguistic Categorization*. Oxford : Oxford University Press.
- Turner, Mark, Gilles Fauconnier. 1995. Conceptual integration and formal expression. *Journal of Metaphor and Symbolic Activity* 10:3, 183–204.
- Žic Fuchs, Milena. 1991. Metafora kao odraz kulture. U knj. *Prožimanje kultura i jezika*. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 27–33.

Rječnici

- Štambuk, Anuška, M. Pervan, M. Pilković, V. Roje. 1991. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski rječnik elektroničkog nazivlja*. Split : Logos.
- Štambuk, Anuška, M. Pervan, M. Pilković, V. Roje. 2000. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski elektronički rječnik s definicijama*. Split : Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje.

Croatian equivalents of English metaphors in dictionaries of electronics

Summary

In the process of conceptualization and naming of scientific experience metaphors play an important role of connecting different conceptual domains with the aim of formulating, understanding and communicating the complex scientific knowledge.

The article compares the metaphorical models on two sides of dictionary entries in English-Croatian Dictionaries of Electronics in order to compare the conceptual organization of the two languages on this level. Patterns of parallel and divergent metaphorical mappings are analysed. Conceptualization differences in the two terminological systems are explained in terms of linguistic, cognitive and cultural differences of the two language communities.

Ključne riječi: metaforička konceptualizacija, elektroničko nazivlje, rječnik
Key words: metaphorical conceptualization, electronics terminology, dictionary